BIBLIA CATOLICĂ (2013). SCURTĂ ANALIZĂ A FOLOSIRII NEOLOGISMELOR PENTRU ÎNNOIREA LIMBAJULUI BIBLIC, DIN PERSPECTIVA EPISTOLEI CĂTRE GALATENI*

DRAGOŞ ŞTEFĂNICĂ
Institutul Teologic Penticostal din Bucureşti
stefanicadragos@gmail.com

Abstract: In the present study we intend to analyze the way in which neologisms used in translating the biblical text (the Catholic Bible published in Iaşi) can affect its understanding. Furthermore, we aim to determine whether neologisms identified are necessary to elucidate the meaning of the original text, whether the translators could dispense with them, and whether they are completely unfortunate choices.
Keywords: Catholic Bible 2013, neologisms, biblical style, translations of the Bible

1. Introducere

În lucrarea de faţă ne propunem să analizăm locul ocupat de termenii neologici în traducerea catolică a Sfintelor Scripturi (BIBL. 2013). După o privire de ansamblu asupra acestei versiuni, vom încerca să conturăm, succint, locul pe care trebuie să îl ocupe neologismele în limbajul biblic, în general, urmând ca apoi să observăm modul în care traducătorii Bibliei catolice au folosit, în opera lor, cuvinte neologice, precum şi să stabilim dacă inserarea acestora din urmă era necesară elucidării înţelesului textului sacru, dacă traducătorii se puteau dispensa de ele, sau dacă folosirea lor este de-a dreptul neinspirată. Textul biblic pe care-l vom folosi ca mostră în studiul de faţă este epistola către Galateni.

2. Biblia catolică. Scurtă introducere

În cadrul tradiţiei biblice româneşti, traducerile catolice ale Sfintei Scripturi ocupă un loc destul de modest[1]; acest fapt se datorează, pe de o parte, apariţiei lor relativ recente (prima traducere a Noului Testament de către catolici a apărut în anul 1935, fiind opera călugărilor franciscani B. Vineri şi Gh. Anton), iar pe de altă parte numărului

* *The Catholic Bible (2013). A brief study on the use of neologisms employed in order to enrich the biblical idiom, with special focus on the Epistle to the Galatians*

[1] Este grăitor faptul că, în studiul său dedicat istoriei tradiţiei biblice româneşti, Eugen Munteanu nu se apleacă deloc asupra traducerilor catolice, chiar dacă munca sa vizează nu doar versiunile ortodoxe, ci şi aşa-numitele traduceri protestante (susţinute de Societatea Biblică Britanică) (vezi Munteanu 2012: 15-53).

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

redus de versiuni[2]. Mai mult, până la apariţia întregii Biblii, în anul 2013, credincioşii catolici din România au avut la dispoziţie doar traduceri ale Noului Testament[3].

Biblia catolică a apărut în anul 2013, la Iaşi, fiind opera traductologică a preoţilor Alois Bulai şi Eduard Patraşcu. Din pagina de gardă a volumului aflăm că traducătorii s-au bucurat de sprijinul unor colaboratori: pr. Iulian Faraoanu, Edie-Sebastian Chiţac, pr. Anton Budău, pr. Iosif Răchiteanu şi pr. Iosif Antili[4].

Nota traducătorilor ne oferă informaţii preţioase privind procesul traductologic de care ne ocupăm. Astfel, aflăm de aici că textele după care s-a făcut traducerea au fost următoarele: pentru Vechiul Testament, „textul ebraic critic – şi adaosurile în aramaică – al cărţilor acceptate şi în canonul ebraic [şi] textul grec al LXX, pentru cărţile excluse din canonul ebraic, dar folosite de diaspora de la Alexandria şi creştini, considerate *deuterocanonice* de Biserica Catolică şi apocrife, de comunităţile protestante" (BIBL. 2013: 7), iar pentru Noul Testament – „textul critic *The Greek New Testament*, ediţia a patra revizuită, Stuttgart 2001" (BIBL. 2013: 7)[5]. Este demn de remarcat, însă, faptul că traducătorii nu realizează o operă cu totul inedită, ci folosesc, pentru cartea Psalmilor şi pentru Noul Testament, volumele omonime publicate deja la Editura Sapientia între anii 2008-2009 (a doua ediţie). Acestea din urmă „au fost complet revizuite şi îmbogăţite cu multe note explicative" (BIBL. 2013: 7), fapt care iese la iveală la o citire comparativă a NT catolic şi a părţii corespunzătoare din BIBL. 2013[6].

Traducătorii ne dezvăluie puţin din munca depusă în vederea unei redări cât mai acurate a cuvintelor şi expresiilor din originalul grecesc; astfel, ei „au făcut eforturi să redea, acolo unde a fost posibil, un cuvânt sau o expresie din limba originală cu acelaşi echivalent în limba română" (BIBL. 2013: 7). Acolo unde acest deziderat nu a putut fi atins – fie din cauza „extensiunii ariei semantice a cuvântului original", fie din cauza „sărăcirii expresiei în limba română" –, traducătorii au căutat „echivalentele cele mai apropiate", punând totodată la dispoziţia cititorului note explicative bogate, menite să

[2] A doua operă traductologică va avea loc 40 de ani mai târziu, când a văzut lumina tiparului Noul Testament tradus, la Paris, de Emil Pascal, text care a cunoscut de-a lungul timpului patru reeditări. În fine, cea mai recentă traducere în limba română a NT de către catolici o reprezintă opera preoţilor Alois Bulai şi Anton Budău, publicată în anul 2002 (vezi Conţac 2011: 225-228).

[3] Începând cu anul 2005 au apărut, la Editura Sapientia, traduceri ale unor cărţi veterotestamentare, prima fiind cartea Psalmilor, a preoţilor Alois Bulai, Anton Budău şi Iosif Răchiteanu; în anii 2011-2012 au apărut şi Pentateuhul şi cărţile istorice ale VT, acestea din urmă împărţite în două volume. Cu toate acestea, o traducere integrală a Sfintelor Scripturi, în ediţie catolică, nu a apărut la noi până recent, în anul 2013.

[4] Cel puţin în cazul pr. Anton Budău cunoaştem contribuţia valoroasă la traducerea Noului Testament catolic (NT 2002), care va inclus, cu unele modificări, în Biblia 2013.

[5] Este ştiut faptul că traducerea NT 2002, pe care traducătorii o folosesc în Biblia 2013, s-a făcut după ediţia a treia a *The Greek New Testament*, Stuttgart, 1983 (vezi NT 2002: 5). În acest caz, ar fi fost mai nimerit ca traducătorii să specifice faptul că modificările operate asupra NT 2002 s-au făcut plecându-se de la ediţia a patra a textului critic grec, şi nu că traducerea în întregime urmează acest text sursă.

[6] Modificările operate de traducători asupra NT merită o atenţie aparte. Un studiu filologic comparativ ar scoate la iveală o tendinţă de renunţare la neologismele inutile (ex. *să deformeze* vs. *să schimbe* [Gal. 1: 7]; *entuziasm* vs. *înflăcărare* [Gal. 4: 15]), care nu exclude însă şi modificări în sens contrar, *i.e.* înlocuirea unor termeni din NT 2002 cu echivalenţi neologici (*a descoperit* vs. *a revelat* [Gal. 1:16]; *proslăveau* vs. *glorificau* [Gal. 1: 24]; *să ne purtăm* vs. *să ne comportăm* [Gal. 5:25]).

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

sublinieze „echivalența [cuvintelor traduse] cu originalul" (BIBL. 2013: 7). Ni se mai spune că, pe alocuri, a fost nevoie și de introducerea „unor cuvinte sau expresii pe care le cere limba română" în vederea unei bune înțelegeri a textului sacru; aceste cuvinte adăugate sunt încadrate între paranteze drepte. Nu în ultimul rând, în nota traducătorilor suntem informați și cu privire la notele explicative, la introducerea generală la Sf. Scriptură și la fiecare carte biblică, la trimiterile biblice de pe marginea paginilor etc., însă toate acestea sunt mai puțin relevante pentru studiul nostru.

3. Locul neologismelor în traducerea Sfintei Scripturi

Traducerea Sfintelor Scripturi, spre deosebire de alte traduceri, trebuie să țină cont de câteva repere fundamentale, deopotrivă teologice și filologice. La nivel teologic, traducerea textului sacru trebuie să păstreze sau să respecte adevărul revelat (Moceanu 2003: 66); ea nu este „un simplu act de filologie, ci și de teologie, cu implicații dintre cele mai complexe în conștiința publică" (Moceanu 2003: 66). La nivel filologic, traducerea Scripturilor cunoaște, de asemenea, câteva îngrădiri ce decurg din respectarea limbajului religios, un limbaj specializat (Răducănescu 2011: 335). Îndeobște se consideră că acesta din urmă este caracterizat de următoarele trăsături:

> „caracterul arhaic, monumentalitatea, necesitatea de a păstra distanța față de vorbirea curentă, fără a pierde însă capacitatea de comunicare și de implicare afectivă, emoțională; dorința de a echilibra tradiția și modernitatea, sacralitatea și accesibilitatea" (Zafiu 2001: 156)[7].

Respectarea trăsăturilor de mai sus face ca traducerea textului biblic să fie o muncă deosebit de anevoioasă; traducătorul trebuie să producă un text care să fie în același timp ușor de înțeles pentru generația sa și suficient de „arhaic", de „monumental", pentru a nu fi confundat cu orice altă scriitură. Această tensiune permanentă între nou și vechi, între înnoire și conservare, a existat dintotdeauna și va continua să existe[8]. Însă, după cum observă Rodica Zafiu, „nu e ușor de găsit raportul ideal între conservatorism, – deci arhaicitate, respectarea dogmei și a unei terminologii specifice, riguroase – și inovație, apropiere de stiluri moderne ale limbii, accesibilitate" (Zafiu 2001: 157). Și cercetătoarea Dana-Luminița Teleoacă atrăgea atenția asupra faptului că „eforturile de sincronizare [a traducerilor biblice] cu varianta literară laică trebuie să respecte […] unele limite, să se realizeze cu mai mult discernământ" (Teleoacă 2011: 293). În caz contrar, se poate ajunge ușor la situații de „inadecvare semantico-stilistică" (Teleoacă 2011: 392). Acestea din urmă sunt rodul utilizării abuzive a termenilor neologici, pericol care paște mai ales traducerile din afara spațiului

[7] Daniela Obreja Răducănescu preia aceste caracteristici în studiul ei dedicat studierii felului în care discursul religios poate fi văzut ca discurs specializat (Răducănescu 2011: 335).

[8] Spre exemplu, Eugen Munteanu arăta că în perioada interbelică Biserica ortodoxă a început să conștientizeze „nevoia de a-și adapta stilul biblic tradițional la modernitate". Însă această conștientizare poate nu ar fi fost posibilă dacă nu ar fi existat o „circulare intensă a «Bibliilor britanice», atât în interiorul, cât și în exteriorul comunităților neoprotestante" (Munteanu 2012: 40).

BDD-A25919 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

ortodox[9]. Tocmai de aceea orice încercare de înnoire abruptă a limbajului biblic nu poate avea sorţi de izbândă; dimpotrivă, o schimbare treptată, acolo unde se impune, este soluţia cea mai potrivită[10].

4. Utilizarea neologismelor în Biblia 2013

Plecând de la consideraţiile de ordin teoretic de mai sus, putem acum să urmărim modul în care sunt utilizaţi termenii neologici în Biblia 2013. Poate că este momentul să inserăm, aici, observaţia foarte valoroasă făcută de Rodica Zafiu cu privire la lexicul traducerilor catolice, în general: „termenul ortodox e adesea de origine greacă, intrat de obicei în română prin filieră slavă, sau pur şi simplu slav; în schimb, cel catolic e un împrumut latino-romanic dintr-o fază mai târzie din evoluţia limbii" (Zafiu 2001: 161)[11]. Ţinând cont de această „avertizare", vom încerca, în secţiunea următoare, să stabilim dacă neologismele regăsite în traducerea catolică sunt necesare, dacă ţin pur şi simplu de gustul traducătorilor, sau dacă ele constituie echivalări problematice.

4.1. Neologismele sunt necesare pentru elucidarea înţelesului textului sacru

Deşi puţine la număr, există situaţii în care apelul la un termen neologic îl ajută pe cititor să înţeleagă mai bine sensul unui anumit verset. Vom analiza, mai jos, câteva exemple de astfel de neologisme care ar putea fi acceptate şi de alţi traducători datorită capacităţii lor de a surprinde semnificaţia intenţionată de scriitorul primar.

a) Gal. 4:25 – *a corespunde*

În Gal. 4:25 citim că „Agar este muntele Sinai în Arabia şi corespunde Ierusalimului de acum, care este în sclavie, împreună cu copiii săi". Considerăm că utilizarea termenului neologic *corespunde*[12] este una binevenită[13]. În primul rând, acesta

[9] În studiul său, D.L. Teleoacă a analizat inovaţiile lexicale în textul biblic actual plecând de la o versiune ortodoxă (ediţie sinodală, anul 1988), o versiune protestantă (GBV, ediţia 1990) şi una catolică (Noul Testament în traducerea lui Emil Pascal, ediţia a patra, 1992). Concluzia la care a ajuns cercetătoarea este aceea că „deşi «neologia» se poate admite, în etapa actuală de dezvoltare a variantei bisericeşti a românei literare, şi pentru versiunea ortodoxă, ea reprezintă fără îndoială o coordonată definitorie pentru textele de confesiune protestantă şi catolică" (Teleoacă 2011: 392).

[10] Gh. Chivu descrie situaţia limbajului biblic adoptat de scrierile ortodoxe de la graniţa dintre sec. XIX şi XX. Aşteptarea intelectualilor vremii privind „adaptarea sau cel puţin acomodarea [scrisului religios] cu aşteptările lor", precum şi faptul că „limba însăşi, atât sub forma sa elevată, literară, cât şi în varianta populară, impunea la rândul ei o asemenea înnoire şi actualizare", au făcut ca scrisul bisericesc (în a cărui linie se înscriu şi traducerile textului sacru) să cunoască o „treptată şi prudentă înnoire", la nivel fonetic, morfologic şi lexical (Chivu 2012: 55).

[11] Împrumutul devine de-a dreptul problematic atunci când sunt preluaţi termeni chiar „şi atunci când nu e nevoie de ei" (Zafiu 2001: 161); utilizarea acestora „generează «efecte» similare celor specifice «barbarismelor»", ne avertizează D.L. Teleoacă (Teleoacă 2011: 394).

[12] *A corespunde*: 'a fi conform cu ceva'; cf. fr. «correspondre» (DN: 271).

[13] Termenul se regăseşte şi în traducerea protestantă NTR; aici, pasajul apare aproape identic: „Agar este muntele Sinai din Arabia şi corespunde Ierusalimului de acum, pentru că este în sclavie cu copiii lui".

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

constituie o bună echivalare a verbului grec *συστοιχέω*, tradus de mai multe lexicoane prin 'a corespunde'[14]. În al doilea rând, o comparaţie cu alte versiuni româneşti va scoate la iveală faptul că opţiunea traducătorilor catolici este una fericită. Ediţia sinodală a Bibliei ortodoxe (BIBL. 2008), alături de traducerea protestantă CORNIL. 1924, optează pentru termenul *răspunde*; acest termen are multiple înţelesuri, DLR înregistrând nu mai puţin de nouă semnificaţii distincte. 'A corespunde, a se potrivi' este abia al optulea sens, primele fiind rezervate unor explicaţii precum: '1. a da un răspuns la o întrebare sau la unele cuvinte adresate de cineva; 2. a reacţiona prin vorbe, gesturi, atitudini la acţiuni, solicitări, provocări etc.; a replica; 3. a da urmare unei cereri, unui apel etc.' (DLR, XIII: 136-138). Acest fapt arată cu prisosinţă nevoia unui alt termen care să aibă ca semnificaţie principală ideea de corespondenţă între două elemente; după cum am văzut, propunerea traducătorilor catolici împlineşte cu bine această nevoie.

Alte versiuni româneşti optează pentru traducerea gr. *συστοιχέω* prin: *în acela chip să asamănă* (NT 1648); *să alătură asemenea cu* (BIBL. 1688); *să alătură cu* (MICU); *stă în acelaş rând cu* (NITZ. 1897 şi GAL. 1938); *închipuieşte* (CORNIL. 1921). După cum putem observa, Biblia 2013 reuşeşte o echivalare acurată, iar această cu economie de mijloace (un singur termen faţă de sintagmele utilizate în traducerile mai vechi).

b) Gal. 1:16 – *a revelat*

În Gal. 1:16 găsim un alt exemplu de inserare fericită a unui neologism în traducerea textului sacru: „mi l-a revelat pe Fiul său". Termenul neologic *a revela*[15], ale cărui semnificaţii sunt 'a face cunoscut, a dezvălui, a descoperi, a destăinui' (DLR XIII: 384), este propus, de către traducătorii catolici, drept echivalent pentru verbul grec *ἀποκαλύπ τω*. Acesta din urmă înseamnă tocmai 'a face ca ceva să fie cunoscut pe deplin, a revela, a destăinui, a aduce la lumină' (BDAG: 112; Brown 1986, vol. 3: 310), fapt care face ca alegerea traducătorilor să fie una potrivită. Versiunea ortodoxă (BIBL. 2008), alături de cea protestantă CORNIL. 1924, optează, în schimb, pentru verbul *a descoperi*, un termen ce conţine numai ca al treilea sens ideea de revelaţie: '1. a lua, a ridica, a da la o parte ceea ce acoperă, înveleşte sau ascunde […]; 2. a (se) expune privirii, a (se) înfăţişa, a (se) arăta […]; 3. a aduce la cunoştinţă, a face cunoscut, a arăta, a revela' (DLR, tomul III, p. 580-585). Considerăm că utilizarea, în traducere, a unui cuvânt care surprinde mai clar sensul intenţionat de autorul primar este binevenită, chiar dacă acesta este neologic.

Alte versiuni româneşti echivalează verbul *ἀποκαλύπτω* prin cuvinte precum: *să arate* (NT 1648; în BIBL. 1688 găsim forma *a arăta*), *să areate* (MICU), *să descopere* (NITZ. 1897, CORNIL. 1921, GAL. 1938 şi ANANIA).

[14] 'A corespunde cu altceva în unele trăsături importante; a corespunde, a simboliza, a fi o imagine a [ceva], a reprezenta' (LOUW-NIDA, vol. 1, p. 592). Lexiconul BDAG ilustrează chiar traducerea verbului grec prin 'a corespunde' făcând apel la textul din Gal. 4:25 (BDAG: 979).

[15] DN: 'a dezvălui, a (se) destăinui; a (se) descoperi; (*în credinţele mistice*) a face cunoscut prin inspiraţie divină'. Cf. fr. *révéler* (DN: 936).

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

Alături de termenii de mai sus pot fi analizaţi şi alţii (nu foarte mulţi), însă limitele acestui studiu nu ne permit o aplecare asupra lor. Între aceştia se înscriu cuvinte precum *circumcizie* – Gal. 5:2 (în locul bine-cunoscutei sintagme *tăiere împrejur*, în felul acesta realizându-se o echivalare „de unu la unu") şi *(sunt) alegorii*[16] – Gal. 4:24, propunerea traducătorilor pentru traducerea verbului la participiu, prezent, pasiv, cazul nominativ *ἀλληγορέω*, redat în alte ediţii prin sintagme precum: *pren carele să asamănă alta* (NT 1648); *carele sunt, tâlcuindu-se* (BIBL. 1688); *au altă înţăleagere* (MICU); *au alt înţeles de cum spun vorbele* (NITZ. 1897); *trebuie luate într-alt înţeles* (CORNIL. 1924); *au altă înţelegere decât arată vorba* (GAL. 1938); *au altă însemnătate* (BIBL. 2008).

4.2. Neologismele constituie o simplă preferinţă a traducătorilor, care se puteau dispensa de ele

În cele mai multe cazuri, apelul la neologisme, în traducerea catolică, nu are drept scop elucidarea înţelesului textului sacru. Traducătorii preferă adesea termeni neologici în defavoarea celor deja consacraţi de tradiţia biblică românească. Redăm, mai jos, câteva exemple de astfel de cuvinte, precum şi opţiunile altor versiuni româneşti.

În Gal. 1:23 întâlnim verbul *a persecuta*[17], care traduce verbul grecesc *διώκω*[18]; varianta din BIBL. 2013 înlocuieşte pe *a prigoni*, regăsit în multe versiuni româneşti (CORNIL. 1921; CORNIL. 1924; BIBL. 2008; ANANIA). Versiunile mai vechi preferă, în schimb, verbul *a goni*, în accepţiunea lui de 'a persecuta, a prigoni' (DLR, VI: 286): *goniia* (NT 1648; BIBL. 1688; MICU – forma *gonea*); *urmăritorul nostru* (NITZ. 1897).

Un alt exemplu îl constituie folosirea termenului neologic *descendent*[19] (Gal. 3:16) pentru redarea substantivului grec *σπέρμα*[20], în detrimentul lui *sământă*[21] şi a lui *urmaş*, pe care îi întâlnim în alte versiuni româneşti (*sământă*: NT 1648; BIBL. 1688, cu forma *semenţie*; MICU; CORNIL. 1921; CORNIL. 1924; ANANIA ŞI NTR; forma *urmaş* se regăseşte în versiunile NITZ. 1897; GAL. 1938; BIBL. 2008).

Şi înlocuirea substantivului *făgăduinţă* prin *promisiune*[22], din Gal. 3:16, constituie o înnoire care nu este menită să facă mai multă lumină asupra înţelesului textului biblic. Conform DLR, semnificaţia primară a termenului este tocmai aceea de 'promisiune, făgăduială, juruinţă' (DLR, VI: 30), prin urmare nu se justifică înlocuirea lui. În plus, tradiţia biblică românească, de la NT 1648 până la versiunea ANANIA, a cunoscut doar

[16] BIBL. 2013 se apropie, aici, de versiunea ANANIA, în care găsim sintagma *sunt spuse ca alegorie* (o variantă bună, la rândul ei.)

[17] Provenit din fr. *persécuter* (DN: 817).

[18] 'A se grăbi, a alerga; a fi pe urma a ceva; a se strădui pentru ceva; a persecuta' (EDNT, vol. 1: 338)

[19] Termenul neologic *descendent* provine din fr. *descendant* (DN: 326; DLR III: 545).

[20] În limba greacă, termenul are trei semnificaţii principale: 'sământă produsă de plante; descendenţi, posteritate; caracter genetic, natură, dispoziţie' (vezi BDAG: 937; LOUW-NIDA, vol. 2: 225). În Gal. 3:16, sensul este acela de 'urmaş, descendent'.

[21] Deşi limbajul biblic l-a consacrat cu sensul de 'urmaş, descendent', termenul *sământă* nu are ca primă sau a doua semnificaţie pe cea de 'urmaş'. Mai mult, Dicţionarul Limbii Române specifică – în dreptul sensului de 'copil; urmaş, descendent; neam, rudă, familie; colectivitate umană distinctă' – „învechit şi regional". Textele care ilustrează acest înţeles sunt, într-o bună măsură, texte religioase.

[22] *Promisiune* a intrat în limba română pe filieră franceză (*promission*, DN: 875).

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

acest echivalent pentru grecescul *ἐπαγγελία* : NT 1648; BIBL. 1688; MICU; Nitz. 1897; CORNIL. 1921; CORNIL. 1924; GAL. 1938; ANANIA; BIBL. 2008. O singură versiune preferă, alături de Biblia catolică, neologicul *promisiune*, traducerea protestantă NTR.

Exemplele de mai sus constituie doar o mostră a înnoirii nenecesare operate de traducătorii catolici. Enumerăm, mai jos, alte câteva cuvinte care ar merita atenţia noastră[23]: *a constrânge* vs. *a sili* (Gal. 2:23); *coloană* vs. *stâlp* (Gal. 2:9); *comuniune* vs. *unire* (Gal. 2:10); *a separa* vs. *a despărţi* (Gal. 4:17); *sterilă* vs. *stearpă* (Gal. 4:27); *a examina* vs. *a cerceta* (Gal. 6:4); *creatură* vs. *făptură* (Gal. 6:15) etc.

4.3. Neologismele constituie echivalări problematice

În această categorie se înscriu relativ multe neologismele inserate în traducerea catolică a Sfintelor Scripturi. Vom analiza, mai jos, câteva dintre ele, urmând ca mai apoi să enumerăm alte câteva exemple.

De departe cea mai nepotrivită alegere o constituie utilizarea termenului *convalidat*, în Gal. 3:15, pentru traducerea verbului *κυρόω*[24] (în original grecesc, la participiu, perfect, diateza pasivă). Acesta nu figurează în dicţionarele româneşti, reprezentând, cel mai probabil, un calc lexical, foarte posibil după it. *convalidare*[25]. Alegerea traducătorilor este cu atât mai greu de înţeles cu cât limba română conţine numeroşi termeni care ar putea traduce foarte bine cuvântul din original[26]. Cele mai multe versiuni româneşti optează pentru termenul *întărit*: MICU, NITZ. 1897; CORNIL. 1921; CORNIL. 1924; GAL. 1938 şi ANANIA, în timp ce în NT 1648 întâlnim adjectivul *(legătură) adeverită*, iar în NTR – *stabilit*.

Un alt exemplu de utilizare problematică a unui neologism în traducerea Bibliei întâlnim în Gal. 6:17. Aici, traducătorii folosesc cuvântul neologic, la plural, *stigmate*[27] pentru a-l reda pe grecescul *στίγμα* (pl. *τὰ στίγματα*)[28]. Utilizarea lui *stigmate* pune probleme serioase, date fiind conotaţiile pe care acesta le are, cel puţin în mediul apusean, de „apariţii spontane ale semnelor rănilor care se aseamănă cu cele ale lui Isus cel biciuit, încoronat cu spini şi crucificat" (Fahlbusch 2008: 201). Cititorii ar putea

[23] Comparaţia care urmează se va face cu versiunea ortodoxă actuală (BIBL. 2008); am ales această traducere întrucât, după cum bine observa cercetătoarea Dana-Luminiţa Teleoacă, este deja bine cunoscută „propensiunea deosebită a versiunii de cult ortodoxe pentru cultivarea, inclusiv în etapa actuală de evoluţie a limbii române, a «arhaicului», nu de puţine ori cu conservări semnificative la nivel popular/ regional" (Teleoacă 2011: 378).

[24] „Sensurile de bază [ale acestuia] sunt: 'a întări, a confirma, a valida', iar în Gal. 3:15, pasaj supus atenţiei noastre, cuvântul este utilizat ca 'termen legal tehnic pentru un testament care a fost întărit' (TDNT, vol. 3: 1098)

[25] Acelaşi termen apare şi în NT 2002. Ne-am fi aşteptat ca acesta să fie înlocuit în BIBL. 2013 care, pentru partea corespunzătoare NT, preia NT 2002, într-o variantă diortosită.

[26] Vezi n. 24.

[27] Termenul a intrat în limbă pe filiera franceză: fr. *stigmate* (cf. lat. *stigma*) (DN: 1023).

[28] În limba greacă, termenul înseamnă 'semn, marcă' (BDAG: 945); în Gal. 6:17, singurul loc în care apare cuvântul, în Noul Testament, el se referă la „rănile şi cicatricele" din trupul apostolului, care sunt „semne ce arată că el [Pavel], sclavul lui Isus, este un protejat al Domnului; aşadar, nimeni nu-l poate necăji şi să scape nepedepsit" (TDNT, val. 7: 663).

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

crede, citind textul din Gal. 6:17, că apostolul Pavel a avut parte de aceleaşi experienţe mistice trăite, mai târziu, de Fransisc de Assisi (1181/2-1226), Anna Katharina Emmerick (1774-1824) sau, mai recent, Tereza Neumann (1898-1962) (Fahlbusch 2008: 201). Însă o astfel de înţelegere a textului biblic ar fi eronată; apariţia stigmatelor nu era cunoscută pe vremea apostolilor. Este demn de menţionat, totuşi, că traducătorii arată, într-o notă explicativă, că

> nu există suficiente dovezi că Paul [Pavel] ar fi avut stigmatele Domnului (urmele răstignirii pe cruce). Cei mai mulţi exegeţi înţeleg expresia în relaţie cu suferinţele morale şi fizice pe care Paul le-a îndurat în apostolat şi care pot fi considerate „un semn" al apartenenţei sale definitive la Cristos[29].

Existenţa acestei note explicative face şi mai curioasă utilizarea termenului *stigmate*. Nu ne este clar de ce traducătorii au decis să utilizeze un termen care, pe lângă faptul ce este neologic (şi deci greu de acceptat), nici nu surprinde bine înţelesul cuvântului din original[30]. Probabil nu este întâmplător că în limba traducerea latină apare, de asemenea, termenul *stigmata*, pe care se poate ca traducătorii români să-l fi calchiat[31].

Alte versiuni româneşti optează pentru echivalarea lui *στίγμα* prin *semn*, un termen care surprinde foarte bine intenţia scriitorului sacru[32]: NT 1648; BIBL. 1688; NITZ. 1987; CORNIL. 1921; CORNIL. 1924; GAL. 1938; ANANIA; NTR şi BIBL. 2008.[33]

Încercări de înnoire neinspirate pot fi considerate şi expresiile *vor să facă impresie* (Gal. 6:12), faţă de *vor să placă* (BIBL. 2008) şi *este necesar* (Gal. 5:3) în loc de *este dator*. Cel puţin aceasta din urmă ridică o problemă ce trece de graniţele filologicului, având o miză teologică. Accentuarea apostolului, în acest verset, este una deosebită, ea trecând dincolo de limitele necesarului: cel ce primeşte tăierea împrejur „este dator (gr. *ὀφειλέτης*) să împlinească toată Legea" (BIBL. 2008). Fără această nuanţare, mesajul sf. Pavel (acela că circumcizia atrage obligativitatea respectării Legii, iar neputinţa omului de a respecta Legea atrage moartea) ar fi ştirbit.

Concluzii

Evoluţia limbii face ca înnoirea limbajului religios să devină o necesitate. După cum arătam mai sus, în diferite faze ale evoluţiei limbii noastre s-a impus o adaptare a

[29] Totodată, traducătorii admit că, în epoca Noului Testament, acest *stigma* era un semn ce arăta că vitele sau sclavii marcaţi cu fierul roşu aparţineau unui anumit stăpân (BIBL. 2013: 2779, n. 17.c), prin urmare este de la sine înţeles că nu putea face trimitere la *stigmate* în înţeles teologic.

[30] În limba română, *stigmat(e)* nu are sensul de 'semn/cicatrice', cu atât mai puţin pe acela de 'rană hristică' (vezi DLR, XV: 1584).

[31] „Ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto" (VULG., Gal. 6:17).

[32] '1. Ceea ce se face sau se aplică pe un obiect, pe un animal etc. pentru a-l deosebi sau a-l recunoaşte de altele asemănătoare; 2. ceea ce constituie (sau este considerat ca) o probă (materială) a trecutului; spec. ceea ce rămâne pe piele după vindecarea unei răni, a unei tăieturi, a unei bube, a unei boli etc. cicatrice, (rar) rană, stigmat' (DLR XIV: 691-697).

[33] Singura versiune, dintre cele analizate de-a lungul acestui studiu, care propune o altă traducere este MICU: *ranele*.

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

limbajului folosit în traducerile textului sacru la normele limbajului laic, însă această aducere la zi a trebuit să se facă prudent, respectând caracterul monumental, chiar arhaic, al exprimării religioase. Din acest punct de vedere, Biblia catolică face un salt îndrăzneţ şi oarecum riscant, utilizând, între paginile sale, numeroşi termeni neologici. După cum am putut observa, uneori folosirea unui neologism a fost necesară, însă de multe ori ea a fost un „moft" al traducătorilor. Există şi situaţii când încercarea de a impune, în limbajul biblic, un cuvânt nou a condus la erori, unele dintre ele fiind prezentate mai sus. Acest fapt întăreşte convingerea cercetătorilor din domeniul filologiei biblice conform căreia traducătorul cărţii sfinte trebuie să fie foarte prudent în alegerea termenilor, producând un text care să-l aducă pe om mai aproape de sentimentul prezenţei divine.

Bibliografie

A. Izvoare şi lucrări de referinţă

ANANIA = *Biblia sau Sfânta Scriptură. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod...*, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, EIBMBOR, Bucureşti, 2001.

BIBL. 1688 = *Biblia ádecă Dumnezeiasca Scriptuă a ceii Vechi şi ale ceii Noao Leage*, toate care s-au tălmăcit dupre limba elinească spre înţelegerea limbii româneşti, cu porunca preabunului Domn Ioan Şărban Cantacozino Basarabă Voievod..., Bucureşti, 1688 [ediţie modernă: Institutul Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1998].

BIBL. 2008 = *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, Bucureşti, 2008 [retipărire a BIBL. 1988].

BIBL. 2013 = *Biblia*, traducere, introduceri şi note: pr. Alois Bulai şi pr. Eduard Patraşcu, Sapientia, Iaşi, 2013.

CORNIL. 1921 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tradusă de D. Cornilescu, cu locuri paralele, Societatea Evanghelică Română, Bucureşti, 1921.

CORNIL. 1924 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, traducere nouă [de D. Cornilescu], cu trimeteri, Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, *s.l.,* 1924.

GAL. 1938 = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*, tradusă după textele originalelor ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction din înalta iniţiativă a Majestăţii sale regelui Carol II, Fundaţia pentru Literatură şi Artă «Regele Carol II», Bucureşti, 1938.

MICU = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi şi a ceii noao...*, Blaj, 1795 [Biblia de la Blaj – 1795, Ediţie jubiliară, Roma, 2000].

NA = *Novum Testamentum Graece*, 27th edition, in the tradition of Eberhard Nestle and Erwin Nestle, ed. Barbara şi Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

NITZ. 1897 = *Noul Aşezământ*, tradus din limba originală greacă, sub domnia M.S. Carol I. Regele Românii Archipăstor şi Mitropolit Primat fiind de a doa oară D.D.

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

Iosif Gheorghian, de Dr. N. Nitzulescu, Profesor la Facultatea de Teologie. Tipărit cu spesele Societăţii Biblice Britanice, Bucureşti, 1897.

NT 1648 = *Noul Testament sau Împăcarea au leagea noao a lui Isus Hristos, Domnului nostru*, izvodit cu mare socotinţă, den izvod grecescu şi slovenescu, pre limbă rumânească, cu îndemnarea şi porunca denpreună cu toată cheltuiala a măriei sale Gheorghe Racoţi, craiul Ardealului, tipăritu-s-au întru a măriii sale tipografie, dentîiu noou, în Ardeal, în cetatea Belgradului... 1648 [ediţie modernă: Alba Iulia, 1988].

NT. 2002 = *Noul Testament*, traducere, introduceri şi note de pr. Alois Bulai şi pr. Anton Budău, Sapienţia, Iaşi, 2002.

NTR 2007 = *Biblia, Noua traducere în limba română*, International Bible Society, *s.l.,* 2007.

VULG. = *Biblia Sacra Vulgata*, editio quinta, Stuttgart, Deutsche Vibelgesssellschaft, 2007.

BDAG = Danker, Frederick William (ed.): *A Greek English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, University of Chicago Press, Chicago, 2001.

DLR = *Dicţionarul limbii române,* 19 vol., Editura Academiei Române, Bucureşti, 2010.

LOUW-NIDA = Louw, J. P. şi Nida, E. A. *Greek-English Lexicon of the New Testament : Based on Semantic Domains*, New York, United Bible Societies, 1996.

EDNT = H. R. Balz, G. Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament* [traducerea lucrării *Exegetisches Worterbuch zum Neuen Testament*], Grand Rapids, Eerdmans, 1990-1993.

TDNT = Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, 10 vol., traducere de G. W. Bromiley, Grand Rapids, Eerdmans, 1964–1976.

DN= Florin Marcu şi Constantin Maeca, *Dicţionar de neologisme*, ediţia a III-a, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1986.

B. Literatură secundară

Brown 1986: Colin Brown, *New international dictionary of New Testament theology*, vol. 3, Grand Rapids, Zondervan, 1986.

Chivu 2012: Gheorghe Chivu, *Scrisul religios, componentă definitorie a culturii vechi românești*, în „Dacoromania", serie nouă, XVII, 2012, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 54-67.

Conţac 2011: Emanuel Conţac, *Tradiţia biblică românească. O prezentare succintă din perspectiva principalelor versiuni românești ale Sfintelor Scripturi*, în „Studii Teologice", seria a III-a, anul VII, nr. 2, Bucureşti, 2011.

Fahlbusch 2008 = Erwin Fahlbusch şi Geoffrey W. Bromiley, *The encyclopedia of Christianity*, Grand Rapids, Eerdmans, 2008.

Moceanu 2003: Ovidiu Moceanu, *Teologie și filologie*. Andrei Şaguna vs. Ion Heliade Rădulescu, Editura Paralela 45, Bucureşti, 2003.

Munteanu 2012: Eugen Munteanu, *A Brief History of the Romanian Biblical Tradition*, în „Biblicum Jassyense", nr. 3, Iaşi, 2012, p. 15-53.

Rădučănescu 2011: Daniela Obreja Rădučănescu, *Discursul religios – discurs specializat*, în „Text şi discurs religios", nr. 3, 2011, p. 335-344.

BDD-A25919 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)

Teleoacă 2011: Dana-Luminiţa Teleoacă, *Inovații lexicale în textul biblic actual*, în Eugen Munteanu *at al.*, *Receptarea Sfintei Scripturi: între filologie, hermeneutică şii traductologie*, vol. II, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012, p. 377-397.
Zafiu 2001: Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2001.

BDD-A25919 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:07 UTC)